

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNİ ETKİYEN FAKTÖRLER

Gülten GENÇ¹

Alim KAYA²

Metin GENÇ³

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, İnönü Üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin meslek seçiminde rol oynayabileceği düşünülen etmenleri incelemektir. Fakültede 2002-2003 eğitim yılında 448 öğrenci eğitim görmektedir. Şubat 2003'de uygulanan anketi 364 öğrenci cevaplamış olup, araştırmaya katılma oranı % 81.2'dir. Öğrencilerin 248'i (%68.1) erkek, 116'sı (31.9) kızdır. Öğrencilerin % 77.3'ünün ilk tercihi tıp fakültesi iken, %55.8'i ilk sınavda tıp fakültesini kazanmışlardır. Tıbbi tercih nedenleri ile ilgili olarak öğrencilerin çeşitli etmenlere 5'li Likert skalasına göre (5-4-3-2-1) puan vermeleri istenmiştir. Buna göre hastalara yardım isteği (ortalama 4.27 puan), okulda başarılı öğrenci olma (3.89), tıbbi ilgi duyma (3.84), hekimliğin saygın meslek olduğunu düşünme (3.82) ve tıbbi yeteneği olduğunu düşünme (3.73) ilk beş sırada yer alan etmenlerdir.

Anahtar Kelimeler: Tıp eğitimi, meslek seçimi, mesleki rehberlik

¹ Okutman, İnönü Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü, ggenc@inonu.edu.tr

² Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, PDR Bilim Dalı, akaya@inonu.edu.tr

³ Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, mgenc@inonu.edu.tr

FACTORS AFFECTING CAREER CHOICE OF MEDICAL FACULTY STUDENTS AT INONU UNIVERSITY

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the influence of major factors on students' decision for preferring medicine as a profession. The study was carried out on medical students studying at Inonu University through 2002-2003 academic year. A total of 362 students out of 448 participated in the study (81.2 % participation). A five point Likert Type of questionnaire was developed and volunteer students were asked to complete the questionnaire form. Of the students, 248 (68.1 %) were male and 116 (31.9 %) were female. Of the students who participated in the study, 280 (77.3 %) preferred medicine as their first choice, whereas the rest (22.7 %) preferred other programs. The first five reasons for medical students to select medicine included, respectively, enjoying helping others (4.27), being successful at high school (3.89), having a highly appreciated profession (3.82), having an interest in medicine (3.73), and being skillful in medicine (3.73).

Keywords: Medical education, career choice, career counseling

I. GİRİŞ

Meslek seçimi, gençler için yaşamlarındaki en önemli kararlardan birisi olmakla birlikte birçok faktörden etkilenen karmaşık bir süreçtir. Bireyin bu karar sürecinde etkilendiği bir dizi değer yargısı, ilgi ve inançları söz konusudur. Alanyazında mevcut bilgi birikimi, bireyin bu kararında mesleğe yönelik olarak duyduğu ilgi, sahip olduğu değerler ve elde edeceği tatmin gibi faktörlerin yanı sıra kişisel özelliklerinin de etkili olduğunu göstermektedir. (Tokar, Fisher ve Subich,1998). Öte yandan, sosyoekonomik durum ve aile etkisi gibi etmenler de, ülkeler ve kültürler arasında farklılık göstermekle birlikte meslek seçiminde önemli rol oynamaktadır (Brown, 2002).

Son yıllarda eğitim alanında yapılan yenilikler kapsamında birçok ülke kariyer eğitiminin önemini vurgulayan bazı düzenlemeler yapmıştır. Bir kısım Asya ve birçok Avrupa ülkesinde kariyer eğitime yönelik çeşitli bakış açıları getirilmiş ve kültürlerine uygun olanları benimsenmiştir. Kariyer seçimi sürecinin akademik başarının değerlendirilmesinde olduğu gibi sonuçlarına göre sürekli olarak yenilenen ve değiştirilen dinamik bir süreç olduğu vurgulanmıştır (Rojewski ve Kim,

2003). Ne var ki, Türkiye'nin de aralarında olduğu birçok ülkede ise öğrencilere yönelik herhangi bir kariyer eğitimi programı uygulanmamaktadır.

Kariyer seçimi sürecinde öğrencilere eğitim desteği sağlanmasının önemini vurgulayan Yang, Wong, Hwang ve Heppner, (2002) bu süreçte kültürel özelliklerin de dikkate alınmasının altını çizmiştir. Farklı ülkelerden ve farklı kültürlerden gelen öğrencilerin kariyer gereksinimlerinin de farklı olacağı unutulmamalıdır.

Kariyer seçimi süreci, bireyin sahip olduğu tutum, değer ve alabileceği sosyal destek unsurlarının etkileşiminin bir sonucudur. Bireyin herhangi bir kariyer seçmek gibi bir davranış kalıbını benimsemesi, şüphesiz onun bu davranışa yönelik bütünsel bir değerlendirmesinin ürünüdür. Herhangi bir davranış veya tercihe yönelik tutumu ise bireyin bu davranış veya tercihlerinin sonucuna atfettiği değer ve ona yönelik inançlarının sonucunda gelişmektedir (Dobie, Carline ve Laskowski, 1997). Beyon, Tohey ve Kishor (1998)' da kariyer seçiminde etkili olan faktörleri "içsel, dışsal ve kişilerarası faktörler" olmak üzere üç boyutlu bir model üzerine oturtmuştur.

Farmer (1987) ise, kariyer seçimi konusundaki motivasyonun; bireyin geçmiş ile sahip olduğu kişisel ve çevresel değişkenler arasındaki karmaşık etkileşim sürecinin sonucu olduğunu öne sürmektedir. Farmer bu modelde, bireyin geçmiş anlamında cinsiyet, etnik yapı, sosyoekonomik durum ve yaş gibi değişkenleri ifade etmiştir. Farmer (1987), "geçmiş, kişisel ve çevresel değişkenler" üçlüsünün, kariyer seçimi konusunda doğrudan etkili olduğu kadar dolaylı bir etkisinin de olduğunu vurgulamıştır. Örneğin bireyin seçeceği meslek ve ailesi arasında uyum sağlamakla, alacağı sosyal desteği dikkate almasında, bu üçlünün dolaylı etkisinin söz konusu olduğunu belirtmiştir.

Paa ve McWhirter (2000)'de kariyer seçiminde bireyin algılarının belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Örneğin "şans" faktörünü hayatında belirleyici olarak algılayan kimi öğrencinin ise kariyer seçimini, ciddi bir planlama ve mesleklere ilişkin kapsamlı bir araştırma yapmak yerine tamamen şansa bırakmaktadır.

Kariyer seçimi ve olası bir karara varma beklentisi çoğu zaman belirsizlik içeren karmaşık bir süreçtir. Belirsizliğin nedeni, bireyin hayatını bütünüyle etkileyecek olan meslek seçiminin taşıdığı potansiyel sonuçlardan kaynaklanmaktadır. Birey bu süreçte olası bazı senaryolar kurar, geleceğe yönelik planlar yapar ve hatta gelecekte bütün bu belirsizliğin azaldığını veya yok olduğunu düşler. Öte yandan bu süreci karmaşıklaştıran ise, bireyin son karara varmadan önce dikkate almak zorunda olduğu, mesleğin elde edeceği gelir, tatmin düzeyi, sağlayacağı güvenlik ve istikrar durumu, başarı durumu gibi çok sayıda faktörün olmasıdır. Karar sürecini yaşayan birey bütün bu faktörlerin varlığının ve bunların nasıl analiz edilmesi gerektiğinin farkında olabilir veya

olmayabilir. Ayrıca son kararını vereceği zaman bu faktörleri eleme veya aralarında bir denge kurabilme kapasitesine de sahip olmayabilir. Bu durum da, kariyer seçimi sürecini son derece karmaşık ve öğrenilmesi gereken bir süreç haline getirmektedir (Athanasou, 2003).

Gelişmekte olan birçok ülke gibi Türkiye de, birçok alanda belirsizlik yaşamaktadır. İnsan kaynakları düzenli, istatistiksel ve kategorik bir ayrıma tabi tutulmuş değildir. İnsan kaynakları bilimleri fonksiyonel olarak çalışmamakta, aksine iş bulma kurumu gibi hizmet görmektedir. Bu manada insan kaynaklarının israfı söz konusudur. Liberal ekonominin benimsenmesi ve endüstrileşme süreci ile birlikte sınırlı kaynaklar ve gelişme olanaklarının yetersizliği, Türkiye'de rekabet ve başarıya odaklı bir genç nesil yetişmesine yol açmıştır. Bunun sonucu olarak da, kültürel bir değişimin yaşanmakta olduğu ve alçak gönüllülük, paylaşma, eşitlik, büyüğe ve aileye saygı gibi "geleneksel değerlerin" yerini rekabet, başarı ve kendi ilgilerini tatmin gibi duygulara bıraktığı gözlenmektedir (Aycan ve Pasa, 2003). Yeni değerler edinen genç kuşakların, hayatlarının en önemli kararları arasında yer alan kariyer seçimi konusunda etkilendikleri faktörlerin de değişmesi beklenen bir durumdur.

ABD'de ortaokul ve lise öğrencilerinde yapılan bir niteliksel çalışmada, meslek seçiminde ebeveyn etkisi dışsal etmen olarak oldukça önemsiz bulunmuştur. Yazarlara göre, ABD gibi toplumlarda kişinin kendi tercihleri meslek seçiminde temel belirleyicidir ve bu durum, bir kişisel hak olarak görülmektedir (Bregman ve Killen, 1999).

Başta ebeveynlerin etkisi olmak üzere, dışsal etkilerin daha önemli olduğuna ilişkin çalışmalar da bildirilmiştir. Örneğin, ABD'de bir kolej ve bir üniversitede yürütülen bir çalışmada; meslek seçiminde arkadaş ve aile etkisi (5'li Likert skalasında 4.3 puan ile) en önemli etmen olarak gözlenirken, kişisel yeteneği olduğunu düşünme, olumlu rol modellerinin varlığı, iş imkanları orta düzeyde önemli görülmüş; kazanç, kişisel hedef belirleme ve kendi kendine iş arama gibi etmenler ise düşük düzeyde belirleyici olarak bulunmuştur (Lent, Brown, Talleyrand, McPartland, Davis, Chopra, Alexander, Suthakaran ve Chai, 2002). Nigeria-Lagos'ta tıp öğrencilerine uygulanan bir ankette, tıp mesleğini seçmede en önemli üç etmen; insanlığa hizmetten mutlu olma (%91), mesleğe ilgi duyma (%90), ve ailenin etkisi (%84) olarak bulunmuş olup, aile etkisinin yüksek olması öğrencilerin ebeveynlerinin %23'ünün sağlıkla ilgili mesleklerden olmasıyla açıklanmıştır (Odusanya, Alakija ve Akesode, 2000).

Ülkemizde hekimlik, gençlerin özellikle tercih ettikleri popüler mesleklerden birisidir. Türkiye'deki yüksek öğrenimden sorumlu kuruluş olan YÖK tarafından 80.000 öğrenci üzerinde, 1997 yılında yapılan bir çalışmaya göre öğrenciler tarafından ilk tercih edilen programlar sırasıyla; elektrik-elektronik, bilgisayar ve

endüstri mühendisliği (% 16.1), tıp (% 13.6), eğitim (%13.6) ve iktisat-işletme (%9.6)'dir. Öğrencilerin yaklaşık % 60'ı, bu dört genel alandaki programlardan bir tanesini birinci tercih olarak yapmaktadır (YÖK, 2002). Bu çalışmanın sonuçlarına göre, ikinci sırada tercih edilen tıp fakültelerinde eğitim süresi altı yıl olup, halen 40 tıp fakültesinde 31.738 öğrenci eğitim görmekte ve yılda yaklaşık olarak beş bin hekim mezun olmaktadır. Mevcut hekim sayısı ise 90 bindir. (TTB, 2002).

Alanyazında tıp öğrencilerinin ve doktorların uzmanlık alanları konusunda seçim yaparken dikkate aldıkları ve etkilendikleri faktörlerin neler olduğu konusunda çok sayıda çalışma mevcuttur (Baxter, Cophen ve McLeod, 1996; Dobie ve ark., 1997; Sierles ve Dinwiddie, 2003). Ancak hekimliğin meslek olarak seçilmesinde etkili olan faktörlerin neler olduğunu araştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Clack ve Head, 1998; Crossley ve Mubarik, 2002; Hyppola, Kumpusalo ve Neittaanmaki, 1998; Odusanya, Alakija ve Akesode, 2000). Bu çalışmalarda öğrencilerin hekimlik mesleğini seçmelerinde etkili olan birçok benzer faktör olduğu görülmektedir. Bunlarda bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

ABD'de 2001 yılında yapılan bir çalışmada her on gençten biri tıbbi en popüler meslek olarak görürken bunu sırayla; işadamlığı veya kendi işini kurma (%8.9), profesyonel sporcu olma (%7.5), öğretmenlik (%6.6), eğlence sektörü (% 6.1), bilgisayarla ilgili meslekler (%5.3) ve hukuk %5.3) izlemektedir (Hispanic Times Magazine, 2002). Finlandiya'da da öğrencilerin kariyer seçimine yönelik yapılan çalışmalarda, hekimliğin cazip bir meslek olduğu ifade edilmiştir. Bu ülkede 1818 hekime uygulanan bir anket çalışmasında meslek seçiminde etkili olan temel faktörler sırasıyla şöyle ifade edilmiştir; insanlarla ilgilenme (%79), iş olanaklarının çeşitliliği (%67), saygın meslek olması (%62), okul başarı düzeyinin yüksek olması (%55), iyi kazanç sağlayan meslek olması (%49) ve diğer etmenler (Hyppola ve ark., 1998).

İngiltere'de Manchester Üniversitesi tarafından yapılan çalışmanın sonucunda da tıp fakültesi öğrencilerinin tıbbi meslek olarak seçmelerinde etkili olan faktörlerin sırasıyla; geniş bir yelpazede iş olanakları sunması, kişisel becerilerini kullanmaya olanak vermesi ve tıp mesleğine olan özel ilgi olduğu görülmüştür (Crossley ve Mubarik, 2002). Yine İngiltere'de, Clack ve Head (1998) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise, öğrencilerin çok büyük bir bölümünün tıbbi meslek olarak seçmesinde etkili olan faktör olarak birinci sırada tıba duyulan ilgi, ikinci sırada ise başkalarına yardım etme isteği olduğu ifade edilmiştir.

Köksalan'ın (1999) Doğu Anadolu Bölgesindeki beş üniversiteden seçilen 1434 öğrencinin, kariyer seçiminde etkili olan faktörleri belirlemeye yönelik çalışmasında, birinci sırada etkili olan faktörün "öğrencinin mesleğe duyduğu ilgi" olduğu görülmüştür. İkinci sırada "ailenin", üçüncü sırada da "öğretmenlerin etkisi" gelmektedir. Aynı çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin tıbbi meslek olarak

seçmesinde birinci sırada etkili olan iki faktörün, "mesleğe duyulan ilgi" (%43) ve "ailenin etkisi" (%43) olduğu görülmektedir. Benzer bir araştırma, Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri için de yapılmış ve sonuçta öğrencilerin tıp fakültesini seçmelerinde en önemli faktör olarak birinci sırada kendi istekleri (%63) ikinci sırada da aileleri (%26.7) olduğu görülmüştür (Açık, Oğuzöncül, Polat, Güngör ve Güngör, 2002).

Budakoğlu, Özkan, Maral, Bumin ve Aygün'ün (2002), Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin tıp eğitimi hakkındaki görüşlerine yönelik yaptıkları çalışmada öğrenciler, hekimlik mesleğini seçmede en önemli neden olarak "mesleğin manevi kazancı"ni ve etkili faktör olarak da "kendi istekleri"ni dile getirmişlerdir.

Köksal ve arkadaşlarının (1999) Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencilerinin tıp eğitimi ve mezuniyet sonrasında ilişkin tutumlarına yönelik araştırmasında da öğrencilerin hekimlik mesleğini seçmelerinde birincil faktörün kendi istekleri ikincil faktörün de ailelerinin istekleri olduğu görülmüştür.

Bu betimsel çalışmanın amacı da, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekimliği meslek olarak seçmelerinde etkili olan faktörlerin neler olduğunu ve kariyer seçimi konusunda dikkate aldıkları öncelikleri belirlemektir.

II. YÖNTEM

II.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2002–2003 öğretim yılında İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesine devam etmekte olan 448 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin ulaşılabilir olması ve çalışma yapmaya olanak verecek büyüklükte ve yeterlikte olması nedeniyle, bütün evrene ulaşılması hedeflenmiştir. Anketlerin doldurulmasında katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır ve 364 gönüllü öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Şubat 2003'de uygulanan ankete katılma oranı % 81.2 olmuştur. Araştırmaya katılan toplam 364 öğrencinin 248'i (%68.1) erkek, 116'sı (31.9) kızdır.

II.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesi sürecinde, alanyazında ayrıntılı bir araştırma yapıldıktan sonra öğrencilerin kariyer seçiminde etkili olan içsel ve dışsal faktörler tespit edilmiş ve bunlar Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümü ile tıp fakültesi öğretim üyelerinin incelemeleri sonucunda getirdikleri önerilerden yararlanılmıştır. Anket, sonuç olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik değişkenlere ilişkin sorular; ikinci bölümde ise öğrencilerin tıbbi meslek olarak seçiminde etkili olan faktörleri saptamaya yönelik sorular yer almaktadır.

II.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Hesaplanan ki-kare değerleri, Odd's Oranı (OR), %95 güven aralığı (GA) ile birlikte gösterilmiştir.

III. BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde öğrencilerin öncelikle kariyer seçiminde etkili olan etmenleri belirlemeye yönelik sorulara verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımlarına; daha sonra meslek seçimi etmenlerine göre tıbbi ilk tercih olarak seçip seçmeme durumlarına ve çeşitli sosyodemografik değişkenlerin bu seçimdeki etkilerine bakılmıştır.

Araştırmaya katılan 364 öğrencinin 280'i (% 76.9) ilk tercihinin tıp fakültesi olduğunu belirtmiştir. İlk tercihi tıp fakültesi olmayan 84 öğrencinin 68'i (%18.6) ilk tercih olarak mühendislik dallarını tercih ettiklerini ifade ederken, 16 öğrenci de (%4.5) ilk tercihlerinin tıp ve mühendislik dışındaki fakülteler olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1. En çok tercih edilen fakülteler

Tercihle İlk Sırada Yer Alan Fakülteler	n	%
Tıp	280	76.9
Mühendislik	68	18.6
Diğer	16	4.5

Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörlere verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı da Tablo2' de sunulmuştur. Toplam 364 öğrencinin ilk sırada yer alan tercihlerinin yüzdeler dağılımları görülmektedir. Öğrencilerin, tıp fakültesini tercih etme nedenlerine ilişkin olarak kendilerine sunulan çeşitli faktörlere, 5'li Likert skalasına göre (5: Kesinlikle katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Fikrim yok, 2: Katılmıyorum, 1: Kesinlikle katılmıyorum) puan vermeleri istenmiştir. Buna göre tıbbi tercih etmede öğrencilerin büyük bölümünü etkileyen faktörün "hastalara yardım etme isteği" (%86.2) olduğu görülmektedir. Listenin ilk beş sırasında yer alan ve en çok etkilenen faktörler olarak bakıldığında sırasıyla şu faktörler dikkat çekmektedir; "lisede başarılı öğrenci olma" (%76.2), "hekimliğin saygın meslek olduğunu düşünme" (%74.5), "tıbba ilgi duyma" (%71.5), ve "tıbba yeteneği olduğunu düşünme" (%69.0).

Birinci sırada önemli faktör olan "başkalarına yardım etme isteği" başka çalışmalarda da en önemli üç faktör arasında yer almaktadır (Clack ve Head, 1998; Hyppola ve ark.,1998). Ancak birçok çalışmada (Crossley ve Mubarik, 2002; Köksalan, 1999) birinci sırada yer alan "tıbba ilgi duyma" veya "tıbba yeteneği olduğunu düşünme" gibi faktörler, bu çalışmada dördüncü ve beşinci sırada önemli faktörler olarak bulunmuştur. İkinci ve üçüncü sırada önemli bulunan "lisede başarılı öğrenci olma" ve "hekimlik mesleğinin saygın bir meslek olduğunu düşünme" gibi faktörler yurtdışında yapılmış bazı çalışmalarda da önemli etken olarak bulunmuştur (Hyppola ve ark., 1998).

Bu bulgu öğrencilerin genel olarak seçimlerini kendi istekleri doğrultusunda yaptıklarını ve dışarıdan gelen baskı veya öneri gibi geleneksel faktörlerden fazla etkilenmediklerini göstermektedir. Örneğin, meslek seçiminde en fazla etkili olması beklenen aile faktörü (%58.2) ilk beş neden arasında yer almamıştır. Ayrıca Köksalan'ın (1999) çalışmasında üçüncü sırada önemli bir faktör olan "öğretmenlerin önerisi" (%25.9) faktörü bu çalışmada en önemli beş faktör arasında yer almamış, ancak her dört öğrenciden birisinin kararında etkili olması bakımından çarpıcı görülmüştür. Önemli bulunması beklenen bir başka faktör olarak "arkadaş önerisi" ise (%12.4) en az etkili faktörlerden birisi olarak ifade edilmiştir. Oysa birçok çalışmada "aile veya arkadaş etkisi" en önemli etkenler arasında yer almaktadır (Açık vd., 2002; Köksalan, 1999; Lent ve ark., 2002; Köksal ve ark., 1999; Odusanya vd., 2000).

"Anne babanın doktor olması" faktörü bu çalışmada en az etkili faktör (%2.5) olarak dikkat çekmektedir. Ancak, Odusanya ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında, "anne babanın doktor veya sağlık çalışanı olması" (%23) önemli etkenlerden birisi olarak görülmektedir.

Tablo 2. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Etmenlere Verdikleri Yanıtların Yüzde Dağılımı

Etmen	Kesinlikle katılıyorum %	Katılıyorum %	Fikrim Yok %	Katılmıyorum %	Kesinlikle katılmıyorum %
Tıbba ilgim var	32.5	39.7	14.2	7.2	6.4
Hastalara yardım isteğim var	51.8	34.7	6.1	4.1	3.3
Tıbba yeteneğim var	28.0	41.8	14.1	7.8	8.3
Bir ekiple çalışmayı seviyorum	21.9	45.7	15.0	10.5	6.9
Okulda başarılı bir öğrenciydim	30.9	45.9	10.5	7.5	5.2
Saygınlığı yüksek	28.4	46.6	11.0	7.7	6.3

Tablo 2. (Devamı)

Etmen	Kesinlikle katılıyorum %	Katılıyorum %	Fikrim Yok %	Katılmıyorum %	Kesinlikle katılmıyorum %
Geliri yüksek	9.1	26.2	20.2	27.9	16.6
İş garantisi var	20.4	46.8	16.0	9.4	7.4
Ailem bu kentte yaşıyor	34.8	16.3	2.8	8.0	38.1
Ailemde hasta kişi/kişiler var	10.2	17.9	8.3	28.1	35.5
Ailem istedi	24.0	34.2	5.8	16.0	20.1
Annem/ babam doktor	2.5	-	0.8	14.9	81.8
Öğretmenler önerdi	5.8	20.1	5.0	22.3	46.8
Tanıdığım hekimler önerdi	3.6	6.1	5.0	26.4	59.0
Arkadaşlar önerdi	3.3	9.1	5.2	27.0	55.4

Tabloda görüldüğü üzere, hekimliği ilk tercih olarak seçen öğrenciler için en önemli etmen "tıbba duydukları ilgi"dir; OR: 3.3 (2.0- 5.5 GA). Bu grupta etkili olan diğer etmenler ise önem sırasına göre; "tıbba yeteneği olduğunu düşünme" OR: 3.1 (1.9-5.2 GA), "okulda başarılı öğrenci olma" OR: 3.1 (1.8-5.3 GA), "hekimliği saygın bir meslek olarak algılama" OR: 2.7 (1.6-4.5 GA), "hekimliğin gelirinin yüksek olduğu" düşüncesi OR: 2.1 (1.2 -3.7 GA), "iş garantisinin olması" OR: 1.7 (1.1-2.9 GA) ve "ileride uzman hekim olmayı planlama"dır OR: 1.8 (1.1-3.0 GA). İlk tercihinde hekimliğe yer veren öğrenciler için de "ailenin etkisi" OR: 1.8 (1.1-3.0) çok önemli değildir. Bu bulgu öğrencilerin genel olarak ilk tercihlerini yaparken de aile, öğretmen veya arkadaş tavsiyesi gibi geleneksel değerlerden çok kendi isteklerine göre davrandıklarını göstermesi bakımından çarpıcıdır.

Tablo 3. Tıp fakültesi öğrencilerinin meslek seçimi etmenlerine göre tıbbi ilk tercih olarak seçip seçmeme durumlarının dağılımı

Etmen	İlk Tercih (n)	İlk Tercih değil (n)	χ^2	p	OR (%95 GA)
Tıbbı İlgili Duyuyorum			21.5	0.00	3.3 (2.0- 5.5)
Katılıyorum*	217	42			
Katılmıyorum/Fikrim Yok**	63	40			
İnsanlara Yardım İsteğim Var			.33	0.24	1.5 (0.8-3.0)
Katılıyorum	245	67			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	35	15			
Tıbbı Yeteneğim Var			20.4	0.00	3.1 (1.9-5.2)
Katılıyorum	210	40			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	70	42			
Ekip Çalışmasını Seviyorum			4.34	0.03	1.7 (1.0-2.8)
Katılıyorum	195	47			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	85	35			
Okulda Başarılı Öğrenciydim			7.1	0.00	3.1 (1.8-5.3)
Katılıyorum	228	48			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	52	34			
Hekimlik Saygın Bir Meslektir			13.3	0.00	2.7 (1.6-4.5)
Katılıyorum	222	48			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	58	34			
Hekimliğin Geliri Yüksektir			6.8	0.01	2.1 (1.2-3.7)
Katılıyorum	109	19			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	171	63			

*: "Kesinlikle katılıyorum" veya "katılıyorum" cevabı verenler

** : "Fikrim yok", "katılmıyorum" veya "kesinlikle katılmıyorum" cevabı verenler

Tablo 3. (Devamı)

Etmen	İlk Tercih (n)	İlk Tercih değil (n)	χ^2	p	OR (%95 GA)
Hekimlikte İş Garantisi Vardır			4.9	0.02	1.7 (1.1-2.9)
Katılıyorum	197	47			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	83	35			
Ailem Malatya'da Oturduğu İçin Seçtim			2.2	0.13	1.4 (0.8-2.3)
Katılıyorum	149	36			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	131	42			
Ailem İstedi			2.5	0.11	0.6 (0.4-1.1)
Katılıyorum	157	54			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	123	28			
İleride Uzman Hekim Olmak İstiyorum			6.2	0.01	1.8 (1.1-3.0)
Katılıyorum	172	38			
Katılmıyorum/Fikrim Yok	106	44			

Öğrencilerin meslek seçiminde ilk tercihlerinin özel bir öneminin olduğu ve çoğunlukla bilinçli yapılan bir seçim olduğu düşünülerek, bu durumun bazı sosyo-demografik etmenlere göre analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'de sunulmuştur:

Tablo 4. Tıp fakültesi öğrencilerinin sosyo-demografik değişkenlere göre tıbbi ilk tercih olarak seçip seçmeme durumlarının dağılımı.

Etmen	İlk Tercih (n)	İlk Tercih değil (n)	χ^2	p	OR (GA)
Dönem			17.0	0.00	2.8 (1.7 -4.6)
0-3	190	35			
4-6	90	47			
Cinsiyet			10.9	0.01	0.3 (0.2- 0.6)
Erkek	178	68			
Kadın	102	14			
Ailenin Yaşadığı Yer			0.01	0.99	0.9 (0.5-2.0)
Kent	239	70			
Kır	41	12			
Ailenin Ekonomik Durumu			0.01	0.99	0.9 (0.4-2.0)
İyi	245	72			
Kötü	35	10			
Annenin Eğitim Durumu			70	0.40	1.3 (0.6- 2.5)
Okuryazar değil	56	13			
Okuryazar ve üzeri	224	69			
Babanın Eğitim Durumu			0.57	0.45	0.8 (0.4 -1.3)
Lise ve altı	175	55			
Yüksek	105	27			
Bifirilen Lise Türü			2.14	0.14	1.4 (0.8- 2.4)
Anadolu/Fen Lisesi	131	31			
Diğer	148	51			
Tıbbi Kazandığı Sınav			4.20	0.04	1.6 (1.1 - 2.7)
İlk Sınav	164	37			
İkinci Sınav	116	44			

Öğrencinin okuduğu sınıf, ilk 4 sınıf ve yukarısı olarak iki grupta incelendiğinde; tıbbi ilk tercih olarak kazananlar, ilk dört sınıfta olanlarda, diğer sınıflarda okuyan öğrencilere göre 2.8 kat (OR) daha fazladır (1.7 -4.6 GA). Tıbbi ilk tercih olarak kazananlar, tıbbi ilk sınavda kazananlarda, tıbbi ikinci sınavda kazanan öğrencilere göre 1.6 kat (OR) daha fazladır (1.1-2.7 GA). Bu durum öğrencilerin üniversite sınavına hazırlandıkları ilk yıldan itibaren meslek seçimi konusundaki kararlılık durumları ile açıklanabilir. Diğer sosyo-demografik değişkenlerin, tıbbi ilk tercih olarak kazanıp kazanmama yönünden önemli olmadığı görülmektedir (Odd's oranı önemsizdir). Erkeklerle kızlar arasında ilk tercihin tıp olması yönünden fark, istatistiksel olarak önemli olmakla birlikte ($p=0,01$) Odd's oranı 1'den küçüktür (0,3) ve önemli bir değişken olmadığı anlamına gelmektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin 202'si (%55,8) ilk sınavda tıp fakültesini kazanmışlardır. YÖK tarafından yapılan araştırmaya göre de, Türkiye'de tıp öğrencilerinin % 44,6'sı ilk sınavda tıp fakültesini kazanmaktadır (YÖK, 2002).

Araştırmaya katılan öğrenciler, ilk tercihi tıp olanlarla olmayanlar olarak iki gruba ayrılıp, bilinçli seçimin bazı etmenlerle ilişkisi araştırılmıştır. Öğrencinin okuduğu sınıf, ilk 4 sınıf ve yukarısı olarak iki grupta incelendiğinde; tıbbi ilk tercih olarak kazananlar, ilk dört sınıfta olanlarda, diğer sınıflarda okuyan öğrencilere göre 2.8 kat daha fazladır (%95 Güven Aralığı 1.7 -4.6). Tıbbi ilk tercih olarak kazananlar, tıbbi ilk sınavda kazananlarda, tıbbi ikinci sınavda kazanan öğrencilere göre 1.6 kat daha fazladır (%95 Güven Aralığı 1.1-2.7). Diğer sosyo-demografik değişkenlerin, tıbbi ilk tercih olarak kazanıp kazanmama yönünden önemi yoktur (Odd's oranı önemsizdir).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, öğrencilere göre meslek seçiminde en önemli ilk beş etmen sırayla insanlara yardım isteği, okulda başarılı öğrenci olma, tıbbı ilgi duyma, hekimliğin saygın meslek olduğunu düşünme ve tıbbı yeteneği olduğunu düşünmedir. Aile baskısı veya öğretmenlerin tavsiyesi gibi geleneksel değerler ön planda değildir. Öğrencilerin kendi istekleri ve ilgileri doğrultusunda mesleki tercihlerini yapıyor olması sonucu ise öğrencilere yönelik, mesleki rehberlik hizmetlerinin okullarda yer alması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle tıp eğitiminin uzun bir eğitim süreci içermesinin yanı sıra, mesleğin de özveri gerektirmesi, bu tercihte bulunacaklar için mesleki rehberliğin önemini daha da artırmaktadır. Öğrencilerin meslekleri tanımasını tıbbi tercih ederken bilinçli karşılaştırma yapmalarına katkı sağlayabilir.

Öğrencilerin tıp eğitimi boyunca periyodik olarak izlenmeleri ve mesleğe uyum sorunu olanların mesleğe adaptasyonlarının sağlanması önerilebilir.

Tıp fakültesi ilk tercihi olan öğrencilerin daha çok üniversite sınavını ilk girdiği yılda kazandıkları görülmüştür. Bu sonuç, öğrencilere verilecek mesleki eğitimin lisenin ilk yıllarında başlanmasının önemini vurgulamaktadır.

Çalışmada öğrenciler için cinsiyet, ailenin yaşadığı yer, ailenin ekonomik durumu, ana babanın eğitim durumu ve öğrencinin mezun olduğu lise türü gibi değişkenler önemli değildir.

Bu çalışma İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır. Mesleki rehberlik konusunda ayrıntılı programların yapılabilmesi için yeterli bilgi edinilmesi amacıyla çalışma diğer fakülte ve üniversite öğrencileri ile tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açık, Y., Oğuzöncül, F., Polat, A., Güngör, Y. ve Güngör, L. (2002). "Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Tıp Eğitimi ve Mezuniyet Sonrası Hakkındaki Düşünceleri". *Toplum ve Hekim*, 17 (3), 195-201.
- Athanasou, J.A. (2003). "Factors Influencing Job Choice". *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 3, 205-221.
- Aycan, Z. & Pasa, S.F. (2003). "Career Choices, Job Selection Criteria, and Leadership Preferences in a Transitional Nation: The Case of Turkey". *Journal of Career Development*, 30 (2):129-144.
- Baxter, N., Cophen, R. & McLeod, R. (1996). "The Impact of Gender on the Choice of Surgery as a Career". *American Journal of Surgery*, 172 (4), 373-376.
- Beyon, J., Toohey, K. & Kishor, N. (1998). "Do Visible Minority Students of Chinese and South Asian Ancestry Want Teaching as a Career? Perceptions of Some Secondary School Students in Vancouver, B.C.". *Canadian Ethnic Studies*, 30 (2), 50-73.
- Bregman, G., Killen, M. (1999). "Adolescents' and Young Adults' Reasoning About Career Choice and the Role of Parental Influence". *Journal of Research on Adolescence*, 9 (3):437.
- Brown, D. (2002). "The Role of Work and Cultural Values in Occupational Choice, Satisfaction, and Success: A Theoretical Statement". *Journal of Counseling & Development*, 80,48-56.
- Budakoğlu, İ., Özkan, S., Maral, I., Bumin, M.A., Aygün, R. (2002). "Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Tıp Eğitimine İlişkin Görüşleri". *Toplum ve Hekim*, 17 (3), 189-194.
- Clack, G. B., & Head, J.O. (1998). "Why Do Students Want To Do Medicine?" *Medical Education*, 32, 219-220.
- Crossley, M.L., Mubarik, A. (2002) "A Comparative Investigation of Dental and Medical Student's Motivation Towards Career Choice". *British Dental Journal*, 193 (8), 471-473.
- Dobie, S.A., Carline, J.D.& Laskowski, M.B. (1997). "An Early Preceptorship and Medical Student's Beliefs, Values, and Career Choices". *Advances in Health Sciences Education*, 2, 35-47.
- Doctors' Top Job Choice Among Teens For 3rd Consecutive Year. (2002). *Hispanic Times Magazine*, 25(3),8.
- Farmer, H., S., (1987) "A Multivariate Model for Explaining Gender Differences in Career and Achievement Motivation" *Educational Researcher*, 16 (2), 5-9

- Hyppola, H., Kumpusalo, E., Neittaanmaki, L., Mattila, K., Virjo, I., Kujala, S., Luhtala, R., Halila, H., Isokoski, M. (1998). "Becoming A Doctor: Was It The Wrong Career Choice?". *Social Science and Medicine*; 47 (9):1383-1387.
- International Labour Organization: *Career Guidance*. (1.2.2003)
http://www.ilo.org/public/english/employment/skills/recomm/topic_i/t27_unes.htm
- Köksal, S., Vehid, S., Tunçkale, A., Çerçel, A., Erginöz, E., Kaypmaz, A., Sipahioğlu, F., Özbal, A.N. (1999). "Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Tıp Eğitimi ve Mezuniyet Sonrasına İlişkin Tutumları" *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*; 30(4), 251-258. www.ctf.istanbul.edu.tr/ (1.5.2003)
- Köksalan, B. (1999). *Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Bazı Faktörler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Lent, R.W., Brown, S.D., Talleyrand, R., McPartland E.B., Davis, T., Chopra, S. B., Alexander, M.S., Suthakaran, V., Chai C_M. (2002). "Career Choice Barriers, Supports, and Coping Strategies: College Students' Experiences". *Journal of Vocational Behavior*, 60 (1) 61-72.
- Odusanya, O.O., Alakija, W., Akese, F.A. (2000). "Socio Demographic Profile and Career Aspirations of Medical Students in a New Medical School". *Nigerian Postgraduate Medicine Journal*, 7(3), 112-5.
- Paa, H.K.& McWhirter, E.H. (2000). "Perceived Influences on High School Students' Current Career Expectations". *The Career Development Quarterly*, 49 (1), 29-45.
- Rojewski, J.W. & Kim, H. (2003). "Career Choice Patterns and Behavior of Work-Bound Youth During Early Adolescence". *Journal of Career Development*, 30 (2), 89-108.
- Sierles, F.S., Dinwiddie, S.H., Patroi, D., Atre-Vaidya, N., et al. (2003). "Factors Affecting Medical Student Career Choice of Psychiatry From 1999 to 2001" *Academic Psychiatry*, 27 (4), 260-268.
- Tokar, D.M., Fisher, A.R., Subich, L.M. (1998). "Personality and Vocational Behavior: A Selective Review of the Literature", 1993-1997. *Journal of Vocational Behavior*, 53,115-153.
- Türk Tabipleri Birliği (TTB). *Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Raporu*, Ankara, 2002.
- Yang, E., Wong, S.C., Hwang, M., Heppner, M.J. (2002). "Widening Our Global View: The Development of Career Counseling Services for International Students". *Journal of Career Development*, 28 (3), 203-213.
- Yükseköğretim Kurulu. (2002). *Üniversite Öğrencileri Aile Gelirleri, Eğitim Harcamaları, Mali Yardım ve İş Beklentileri Araştırması*. www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/ailegel.html (1.2.2003).